

Демонстрационен пример

Модул 1:

Системи и управление

Курс: Теория на Управлението 1

Автор: доц. д-р Александър Ищев

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

*„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”*

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще!

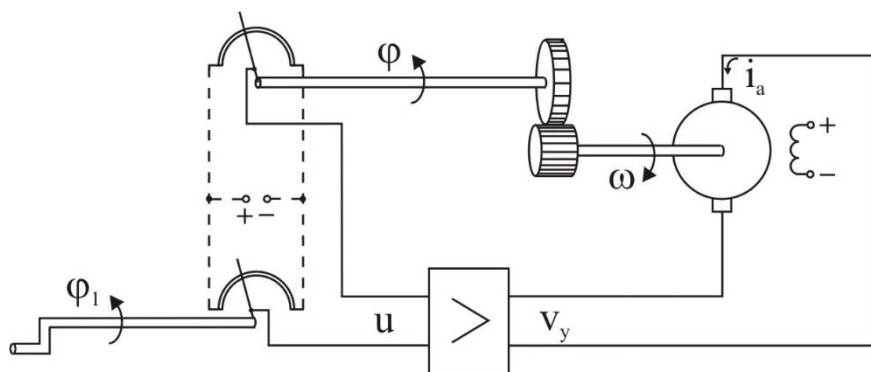

стр. 1 от 5

ПОТЕНЦИОМЕТРИЧНА СЛЕДЯЩА СИСТЕМА

В този ресурс от Модул 1, чрез разглеждане на пример за една система за автоматично управление (САУ), се илюстрират основни понятия от ТУ1, свързани със: видове системи; принципи на управление, основни компоненти и основни променливи в системи за управление; типови регулатори и се обосновават накратко основните раздели на този курс.

Принципна схема и основни променливи

Фиг. 1.1 Принципна схема на системата

Вход на системата е ъгълът на завъртане φ_1 на “задаващата ос”. **Изход** е ъгълът на завъртане φ на “отработващата” ос. Предназначението на системата е да “*следи*” промените на φ_1 , като осигурява съответна на него промяна на φ . За целта към двете оси са прикрепени плъзгачи на еднакви потенциометри. При $\varphi = \varphi_1$ потенциалите на двата плъзгача са еднакви и напреженията на входа и на изхода на диференциалния усилвател са равни на нула. Двигателят и включеният към него редуктор са неподвижни и равенството между ъглите се запазва. При поява на разлика между двата ъгъла (например при промяна на φ_1) на входа на усилвателя се появява пропорционално на тази разлика (*грешката*) напрежение. Усилено от усилвателя, то (*управляващото въздействие*) предизвиква завъртане на оста на двигателя, а чрез редуктора - и на отработващата ос в намаляваща грешката посока. Движението продължава докато ъгловото положение на отработващата ос не се изравни с това на задаващата. Ще отбележим, че установен режим на тази САУ е възможен само при отсъствие на напрежение на изхода и съответно на входа на диференциалния усилвател, т.е. при *нулева грешка*.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Вид на системата

- Ако приемем, че системата е добре конфигурирана и настроена, нейният изход $\varphi(t)$ ще следи достатъчно точно заданието $\varphi_1(t)$. Входните и изходните сигнали на всички звена на системата ще бъдат достатъчно малки и те ще работят в линейните зони на своите характеристики. При това условие е достатъчно обосновано да бъдат използвани линейни модели за тях. Тогава и цялата система ще бъде **линейна**.
- Не се очакват промени във времето на параметрите на системата (коэффициенти, времеконстанти) т.е. тя е **стационарна**.
- Сигналите на входове и на изходите на всички звена от системата могат да се променят във всеки момент от времето, т.е. тя е **непрекъсната**.
- Системата е **едномерна**, т.к. има един вход φ_1 и един изход φ .
- В системата се осъществява автоматично (без участието на човек) управление на нейния изход φ . Следователно тя е **система за автоматично управление**.
- Чрез схемата за измерване на разсъгласуването (реализирана с двата потенциометъра) се извършва сравняване между входната и изходната променливи, което е база за определяне на управлението. Следователно е реализиран **принципът на обратната връзка**.
- Напрежението на изхода на усилвателя (**управляващото устройство**) е пропорционално на **грешката** ε . Следователно в него е реализиран **пропорционален (П) закон на управление**.
- Общото на системите за стабилизация, за програмно управление и следящите системи е в задаването чрез входа на желан изходен сигнал. Разликата е във вида на входния сигнал и понякога е условна, в смисъл, че една и съща САУ може да работи в различни режими. Едно възможно приложение на разглежданата САУ е като част от автопилот на летящ обект. Ако обектът (например самолет) трябва да поддържа постоянен курс, то заданието φ_1 не се променя във времето и **системата е за стабилизация**. Ако обектът (например крилата ракета) трябва да се движи по зададена траектория, то $\varphi_1(t)$ се променя по съответна програма и системата работи като **система с програмно управление**. Ако обектът (например противосамолетна ракета) трябва да следи някаква движеща се цел, то входната променлива $\varphi_1(t)$ не е известна предварително. Тя се

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

определя от радиолокационни или оптически устройства, а **системата е следяща**.

- По-горе беше споменато, че, при постоянно задание, системата ще има **нулева грешка установен режим**. Такава системи се нарича **астатическа**, за разлика от други САУ (статически), за които грешките са даже необходими за тяхното функциониране.

Основни задачи за анализ и синтез.

Програмната система MATLAB/SIMULINK и нейния Control system toolbox позволяват да се решат редица задачи по моделиране, анализ и синтез на САУ. Решаването на такива конкретни задачи е илюстрирано в демонстрационните примери към следващите модули. На фиг.1.2 е показана получена чрез графика на отработване на грешката $\varepsilon(t)$ на разглежданата САУ при един конкретен избран набор на нейните параметри и определено начално отклонение $\varepsilon(0)$ от установения режим на работа $\varepsilon(t)=0$. Целта е със следващото разглеждане да се илюстрира смисълът от основните раздели на изучаваната в този курс (ТУ1).

От графиката се вижда, че системата достига до установеното си състояние (нулева грешка в установен режим) след затихващи колебания около него.

При някои други стойности на параметрите на системата, обаче, може да се окаже, че възникналите колебания са с нарастваща амплитуда. Тогава казват, че системата е неустойчива. Установен режим няма въобще да бъде достигнат, което, разбира се, е недопустимо. Изследването на **устойчивост** е един от важните въпроси на **анализа** на САУ. Но то не е достатъчно. Достатъчно бързо ли се достига до евентуалния установен режим? Желателно ли е например да има колебания в курса на самолета, особено ако той е пътнически? И други изисквания могат да се поставят към изискванията и към методите за анализ на **качеството** на системата. Разбира се, не е достатъчно да се установи, че системата е неустойчива или пък, че е устойчива, но не удовлетворява поставените към нея изисквания. Освен методите за анализ, проектантът трябва да разполага и със съответни методи за **корекция/синтез** на САУ, методи с помощта на които той да направи обосновани промени в нея, така че изискванията да бъдат удовлетворени. Както анализът, така и синтезът могат да се извършат, ако се разполага с подходящи за съответната задача математични **модели и характеристики** на системата или обекта.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

„Организационна и технологична инфраструктура за учене през целия живот и развитие на компетенции”

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Инвестира във вашето бъдеще!

Европейски социален фонд

Изводът е, че за успешно решаване на основните задачи, свързани с анализа и синтеза (*изследване на устойчивост, изследване на качество и синтез* на САУ) трябва да се изучат и усвоят редица *математични модели и характеристики* на системата, както и възможните трансформации между тях. Това е и основният предмет на следващите модули в курса, илюстрирани в редица случаи и върху разгледаната по-горе САУ.

Европейски съюз

ПРОЕКТ BG051PO001--4.3.04-0042

**„Организационна и технологична инфраструктура за учене през
целия живот и развитие на компетенции”**

*Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на
Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”,
съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз*

Инвестира във вашето бъдеще!

стр. 5 от 5